

Юлія Степура,

аспірант кафедри початкової і дошкільної освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ: АКсіОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті розкрито теоретико-методологічні засади аксіологічного підходу, визначено особливості його застосування у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів до здійснення соціально-виховного впливу на молодших школярів за допомогою засобів естетотерапії. Автор зауважує, що професійна підготовка майбутніх педагогів школи I ступеня має бути спрямованою на формування пріоритетного відношення студентів до обраного фаху та до особистості учнів як найвищої цінності. У статті наголошується, що педагог є центральною фігурою суспільних перетворень, адже його соціальна позиція та акмеологічні орієнтації формують адекватне світобачення учнів.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, соціальне виховання, засоби естетотерапії, аксіологічний підхід, ціннісні орієнтації педагогів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в українському суспільстві спричиняють суттєві трансформації в громадській ієрархії цінностей, що супроводжується витісненням морально-духовних ідеалів Добра і Честі, матеріально-побутовим комфортом та благополуччям. У зв'язку з цим, сучасна гуманна педагогіка має бути зорієнтованою на формування в підростаючого покоління ціннісно-духовних категорій чесності, скромності, небайдужості до проблем оточуючих, совісті, відповідальності, безкорисливості та ін. Ключовою фігурою в реалізації даного завдання є особистість педагога початкової ланки освіти, який є носієм і координатором ієрархічної системи суспільних цінностей. За таких умов виникає необхідність пошуку принципово нових підходів до підвищення якості професійно-педагогічної підготовки, шляхом упровадження аксіологічного

підходу, що «спрямовує педагогічний вплив на втілення оптимальних шляхів трансляції актуальних соціальних цінностей особистості» [1, с.63].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Науково-методологічні засади аксіологічної проблематики в педагогічній сфері вивчаються широким колом досліджень сучасних науковців (І. Беха, І. Зязюна, В. Крижко, О. Отич, Т. Садової, В. Сластьоніна, Н. Ткачової, Л. Хомич, Є. Ямбурга та ін.), у працях яких педагогічна аксіологія визначається як фундамент духовної культури нації, пріоритетною цінністю якої є Людина та максимальне задоволення її потреб. В цьому сенсі, В. Крижко зауважує, що даний підхід передбачає розвиток творчої індивідуальності майбутніх фахівців, які, у ході соціально-виховної та естетотерапевтичної діяльності, виконують функцію «експерта із впровадження цінностей в освіті» [2, с. 4]. Як зазначає з цього приводу С. Поляков, запровадження аксіологічного підходу в процес професійно-педагогічної підготовки важливо ще і тому, що саме ціннісна спрямованість студента слугує показником результативності освітнього процесу та визначає головні напрямки його удосконалення [3, с. 47]. На думку Л. Хомич, при підготовці майбутніх педагогів до фахової діяльності основоположальну роль займає сформована система цінностей, що складає «загальнолюдські, національні, громадянські, сімейні, особистісні та валеологічно-екологічні ідеали» [4, с. 17]. Незважаючи на вагомий внесок і посилений інтерес дослідників до проблеми реалізації аксіологічного підходу в професійній підготовці майбутніх педагогів, залишається відкритим питання розуміння його як підґрунтя формування готовності студентів до здійснення соціально-виховного впливу на молодших школярів засобами естетотерапії.

Метою статті є обґрунтування аксіологічного підходу як методологічної основи організації процесу підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти до соціального виховання учнів з використанням засобів естетотерапії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження аксіологічного підходу в процес фахової підготовки студентів до означеної

діяльності ґрунтується на тому, що аксіологія являє собою «філософське вчення про матеріальні, культурні, духовні, етичні та психологічні цінності особистості, колективу, суспільства їх співвідношення зі світом реальності, зміни ціннісно-нормативної системи в процесі історичного розвитку» [5, с. 12]. Окрім того, вважаємо, що процес підготовки майбутніх педагогів до соціального виховання молодших школярів з використанням засобів естетотерапії за своєю суттю є аксіологічним, адже він зачіпає проблеми існування людини в сучасному світі, налагодження її щасливої суспільної взаємодії та знаходження нею сенсу буття, яке не можливо зорганувати без двовекторної (викладач-студенти, педагог-вихованці) трансляції ціннісних ідеалів. Підтвердження своєї думки знаходимо у працях В. Сластьоніна, який доводив, що педагогічна діяльність містить всю сукупність гуманістичних пріоритетів суспільства, що передаються підростаючому поколінню в процесі їх виховання та навчання [6]. Так, Л. Мільто, вважає, що «аксіологія у сучасній педагогіці є її методологічною основою, що визначає систему педагогічних поглядів, в основі яких лежить розуміння і затвердження цінності людського життя, виховання і навчання, педагогічної діяльності і освіти» [7, с. 12-13]. Відтак, зауважимо, що педагогічна спрямованість сучасної аксіології передбачає формування системи цінностей або «ціннісних орієнтацій» майбутнього педагога. Відповідно до праць А. Лозенко, саме ціннісні орієнтації людини створюють основу для формування її особистості, детермінують поведінку, визначають вибір і особливості засвоєння професії [8]. У дослідженнях Г. Сотської суспільні цінності, виконуючи регулятивно-орієнтаційну функцію, виступають «крапкою перетину між індивідумом і суспільством, а ціннісний підхід у цілому спрямований на вивчення і пояснення міжкультурних варіацій» [9, с. 22]. Як слушно відмічає вчена, система ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця визначає життєву перспективу, «вектор» його професійно-особистісного розвитку, будучи найважливішим внутрішнім джерелом і рушійним механізмом [9, с. 24]. З цього слідує, що підготовка студентів до соціально-виховної та естетотерапевтичної діяльності,

врахування її суспільної ролі і особистісної орієнтованості, формулює педагогічні цінності як своєрідні суспільні стандарти (норми), що регламентують педагогічну діяльність і слугують сполучною ланкою між сформованим суспільним світоглядом студента і його учнями. На переконання А. Акусок, сформовані ціннісні орієнтації педагога визначають успішність його діяльності, адже: стимулюють його професійно-особистісний розвиток, активізують внутрішні механізми (потреби, установки, відношення); визначають стратегічні напрями фахової діяльності; коригують роботу студента за допомогою оцінок і норм, забезпечуючи взаємозв'язок особистісного й предметного в діяльності на основі ціннісної орієнтації [10, с. 12].

Таким чином, формулюючи аксіологічні основи фахової підготовки майбутніх педагогів, сучасні вчені тим самим надають обґрунтування новій методології психолого-педагогічної науки, що дає можливість виділити як систему цінностей освітньо-виховного процесу, так і саму освіту як загальнолюдську цінність. Варто зазначити, що кожна професія має свою систему цінностей, які відображають її специфіку. Обґрунтовуючи аксіологічні позиції сучасної педагогіки, В. Сластьонін виділив наступну ієрархію цінностей освіти: домінантні (знання, пізнавальна діяльність, пізнавальна активність, спілкування), нормативні (стандарти, моральні норми), стимулювальні (педагогічні методики, технології, засоби контролю), супутні (спрямовані на якість пізнання: навчальні вміння, розуміння предметів і явищ, що вивчаються) цінності [6, с. 117-119]. У центрі уваги І. Марценюк, базовими ціннісними орієнтирами є людина як найвища цінність, її особистісна гідність, свобода (вільний вибір і відповідальність за нього), творчість та індивідуальність у пізнанні й самовираженні та ін. [11, с. 108]. Обґрунтовуючи позиції професійного становлення майбутніх педагогів початкової школи з позиції аксіологічного підходу, С. Безбородих наголошує, що знання є тією цінністю, що забезпечує успіх їх діяльності, адже передбачає активне ставлення студента до самого процесу пізнавальної активності, є продуктом суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних ставлень педагога [12, с. 23]. У контексті професійної

підготовки майбутніх педагогів, вчена визначає ще одну з домінантних особистісно-професійних цінностей – спілкування, оскільки засвоєння студентами знань відбувається, насамперед, у процесі спілкування з викладачем та іншими суб'єктами освітньої взаємодії [12, с. 23].

З позиції нашого дослідження, результатом фахової підготовки студентів до здійснення соціально-виховного впливу на молодших школярів засобами естетотерапії має стати виконання майбутнім педагогом *агогічної функції* (Б. Бім-Бад), коли вони забезпечують «виращування» щасливого і вільного молодого покоління (зокрема учнів початкової школи), шляхом удосконалення їх життєвих знань, цінностей та установок відповідно до загальноприйнятих суспільних норм та ідеалів. В цьому контексті, фундаментальними ціннісними орієнтирами майбутніх педагогів мають стати філософсько-педагогічні категорії норми (як «сердцевини буття і пізнання, основний механізм засвоєння «життєвих правил» [13, с. 6]), щастя (як комфортного самодостатнього відчуття єдності із мікро- та макросоціумом) і свободи (як особливого стану гармонізації відносин з оточенням [14, с. 27]). Відтак, узагальнивши позиції вчених, основними цінностями майбутніх педагогів початкової ланки освіти, що утворюють їх людинознавчу компетентність (як ключову освітньо-соціальну) є: *особистість* (як найвища цінність суспільної та освітньої взаємодії), *щастя* (як результат навчання, виховання та розвитку), *творчість* (як діяльність, спрямована на створення якісно нових ціннісних ідеалів та орієнтирів), *свобода* (як засіб і підсумок індивідуального прояву студента), *спілкування* (як важлива соціальна потреба), *норма* (як засіб і наслідок соціальної взаємодії людини та її соціалізації) і *знання* (як результат оволодіння студентом оточуючої дійсності).

Висновки. Таким чином, аксіологічний підхід у професійно-педагогічній підготовці передбачає, передусім, виховання гуманістично-орієнтованого типу особистості майбутніх педагогів початкової школи. Застосування даного науково-методологічного підходу сприяє створенню ефективних умов для особистісного та професійного становлення студентів, дозволяє їм здійснювати ціннісне управління освітою, що здійснюється за рахунок виконання функції

«освітнього менеджера», здатного до «поступового терплячого переосмислення цілей освіти, які визначаються не тільки традиційними критеріями навченості дітей, але й уважною фіксацією етапів їх особистісного зростання, що відбувається під час опанування ієрархії цінностей» [15, с. 118]. Отже, забезпечення успішної фахової підготовки студентів до соціального виховання молодших школярів засобами естетотерапії відбувається за рахунок включення аксіологічного підходу в зміст освіти, що передбачає прийняття ними унікальності аксіологічної сфери кожного вихованця й забезпечення на цій основі успішної гуманістично-орієнтованої соціально-виховної взаємодії.

Подальшого науково-педагогічного дослідження потребує пошук інноваційних технологій формування системи цінностей майбутніх педагогів школи I ступеня, створення аксіологічного освітнього середовища у вищих навчальних педагогічних закладах, змістово-процесуального інструментарію діагностики рівня сформованості професійно-ціннісної орієнтації майбутнього фахівця.

Список використаної літератури

1. Садова, Т. Аксіологічний підхід у системі педагогічної методології / Тетяна Садова // Дошкільна освіта, 2010. – № 1 (27). – С.63-69.
2. Крижко, В. В. Антологія аксіологічної парадигми освіти : навч. посібн. / Василь Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.
3. Поляков, С. Д. В поисках реалистического воспитания / С. Д. Поляков. – М. : Центр «Педагогический поиск», 2004. – 176 с.
4. Хомич, Л. О. Аксіологічні основи професійної підготовки майбутнього вчителя / Л. О. Хомич // Аксіологічний підхід – основа формування цілісності особистості майбутнього педагога : монографія / За заг. ред. Л. О. Хомич. – Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. – 143 с.
5. Коджаспирова, Г. М. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ «МарТ» ; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.
6. Слостенин, В. А. Введение в педагогическую аксиологию : [учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед.] / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.

7. Мільто, Л. О. Формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя в процесі професійної педагогічної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.О. Мільто. – К., 2001. – 20 с.

8. Лозенко, А. П. Теоретичні засади дидактичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи / А. П. Лозенко // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. Слов'янського державного педагогічного інституту. – Слов'янськ, 2009. – Вип. 47. – С.4-9.

9. Сотська, Г. Аксиологічний підхід до формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах / Г. Сотська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи, 2012. – Вип. 40. – С. 21-26.

10. Акусок, А. М. Теоретичні засади формування змісту загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / А. М. Акусок. – К., 2009. – 24 с.

11. Марценюк, І. Ціннісний вимір професійної підготовки студентів природничо-математичних спеціальностей / І. Марценюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2014. – № 8 – С. 106-109.

12. Безбородих, С. М. Аксиологічні основи професійної підготовки майбутніх фахівців початкової школи / С. М. Безбородих // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Педагогіка. Соціальна робота / [редкол. : Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. – Вип. 21. – С. 21–23.

13. Бим-Бад, Б. М. Категории современных наук о воспитании / Б. М. Бим-Бад. – Москва-Воронеж : Российская академия образования, Московский психолого-социальный институт. – 2010. – 206 с.

14. Федій, О. А. Естетотерапія : навч. посібн. / О. А. Федій. – [2-ге вид., перероб. та допов.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 288 с.

15. Ямбург, Е. А. Школа на пути к свободе: культурно-историческая педагогика / Е. А. Ямбург. – М. : «ПЕР СЭ», 2000. – 351 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Федій О. А.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2016

Степура Ю. Подготовка будущих педагогов начальной школы к социальному воспитанию учеников средствами эстетотерапии: аксиологический подход

В статье раскрыты теоретико-методологические основы аксиологического подхода, определены особенности его применения в процессе подготовки будущих педагогов к осуществлению социально-воспитательного воздействия на младших школьников с помощью средств эстетотерапии. Автор отмечает, что профессиональная подготовка будущих педагогов школы I степени должна быть направлена на формирование ценностного отношения студентов к выбранной специальности и к личности школьника как высшей ценности. В статье отмечается, что педагог является центральной фигурой общественных преобразований, ведь его социальная позиция и акмеологические ориентации формируют адекватное мировоззрение учеников.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая подготовка, социальное воспитание, средства эстетотерапии, аксиологический подход, ценностные ориентации педагогов.

Stepura Yu. Future teachers training to the social education of young schoolchildren by means of aesthetotherapy: axiological approach

Social and economic changes, which happens in the Ukrainian society, are causing significant transformation in the social hierarchy of values, accompanied by the displacement of moral and spiritual ideals of Virtue and Honor, material and everyday comfort and well-being. In this regard, a modern humane education should be focused on the formation of value-spiritual categories of honesty, modesty and indifference to the problems of others, conscience, responsibility, selflessness and others in the younger generation. A key figure in the realization of this problem is the personality of the primary school teacher, which is the bearer and coordinator of transmission hierarchy of values. Under such conditions, it is necessary to search for fundamentally new approaches to improve the quality of vocational training, through the introduction of axiological approach that «makes pedagogical impact on implementation of optimal routes broadcast of urgent social values of the individual».

The article serves as substantiation of axiological approach as a methodological framework of the preparation of future primary school teachers to the social pupils' education by means of aesthetotherapy.

As the author notes, scientific and methodological principles of axiological problems in the educational field are studied by a wide range of modern scientific research, which works in pedagogical axiology defined as the foundation of spiritual culture of the nation, in which the Human Being and maximum satisfaction of his/her needs is the main value. However, despite the strong scientists' interest to the outlined problem, the question of understanding it as the basis of future teachers training for primary schoolchildren's social education by means of aesthetotherapy is open.

According to the author, the axiological approach in vocational and educational training provides an education humanistic personality-oriented type of

future teachers of primary school. The using of the scientific and methodological approach will allow students to carry out valuable educational management system that runs in the performance of functions «educational manager». Thus, the main criterion in this aspect is the understanding by each student the valuable ideals, which are the necessary precondition for his/her professional development.

The search for innovative technologies forming the system of values of future social pedagogues and primary school teachers, creating axiological educational environment in the higher educational pedagogical institutions, the content and procedure of diagnostic tools for professional formation of future specialist' valuable orientations need the further scientific and pedagogical research.

Keywords: *professional and pedagogical training, social education, means of aesthetotherapy, axiological approach, value orientation of teachers.*